

Privaatrecht Actueel

Conceptwetsvoorstel dubbele achternaam

Prof. mr. A.J.M. Nuytinck, hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder personen-, familie- en erfrecht, Erasmus Universiteit Rotterdam en hoogleraar burgerlijk recht, in het bijzonder personen- en familierecht, Centrum voor Notarieel Recht, Radboud Universiteit Nijmegen (nuytinck@kabelfoon.nl)

Tekst voor omslag van WPNR

De auteur behandelt het conceptwetsvoorstel dubbele achternaam van 8 februari 2021

1. Inleiding

Op 8 februari 2021 heeft de Minister voor Rechtsbescherming het conceptwetsvoorstel dubbele achternaam in internetconsultatie gegeven.¹ Hiermee voert hij de gewijzigde motie Groothuizen/Bergkamp uit.² Aanvankelijk was de minister dit niet van plan. Begin 2019 heette het nog ‘dat niet is gebleken van dermate grote en urgente maatschappelijke problemen op het gebied van het naamrecht dat een fundamentele wijziging van wet- en regelgeving op korte termijn noodzakelijk is’ en ontraadde de minister de Tweede Kamer deze motie, mede gelet op de gewenste doelmatige inzet van de beperkte ambtelijke capaciteit.³ Uiteindelijk is hij toch overstag gegaan,⁴ waarmee hij niet alleen de motie uitvoert, maar ook gehoor geeft aan de aanbeveling van de Werkgroep liberalisering naamrecht uit 2009 om het mogelijk te maken dat ouders hun kind een dubbele achternaam geven.⁵

2. Het recht op de naam en uitgangspunten van het conceptwetsvoorstel

Het recht op de naam is belangrijk, omdat het een persoonlijkheidsrecht is. Het gaat hier om de status en de identiteit van natuurlijke personen.⁶ Ook het opschrift van titel 1.2 BW (art. 1:4-9 BW) luidt ‘Het recht op de naam’.

¹ Conceptvoorstel van wet van 8 februari 2021 tot wijziging van enige bepalingen in Boek 1 en Boek 10 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot de keuze van de geslachtsnaam (dubbele achternaam) met bijbehorende conceptmemorie van toelichting; zie <https://www.internetconsultatie.nl/dubbeleachternaam>.

² Gewijzigde motie van 29 januari 2019 van de leden Groothuizen en Bergkamp inzake de dubbele geslachtsnaam (achternaam) van het kind, *Kamerstukken II* 2018/19, 35000 VI, nr. 89.

³ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 29 januari 2019, *Kamerstukken II* 2018/19, 35000 VI, nr. 91.

⁴ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 6 september 2019, *Kamerstukken II* 2018/19, 33836, nr. 46, p. 3-4.

⁵ Werkgroep liberalisering naamrecht, rapport *Bouwstenen voor een nieuw naamrecht* (april 2009), p. 42.

⁶ Aldus A.J.M. Nuytinck, *Personen- en familierecht, relatievermogensrecht en erfrecht* (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 1), Deventer: Wolters Kluwer 2021/16.

Volgens de minister⁷ is bij het opstellen van het conceptwetsvoorstel – mede rekening houdend met de betreffende bepalingen uit mensenrechtenverdragen – een aantal uitgangspunten leidend geweest:

- het belang van het kind moet in het naamrecht worden gewaarborgd (zie ook art. 3 lid 1 IVRK);
- gelijke behandeling van man en vrouw (zie ook art. 1 Grondwet, art. 14 EVRM, art. 26 IVBPR en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen);
- gelijke behandeling van kinderen die zijn geboren staande en buiten huwelijk of geregistreerd partnerschap van paren van verschillend of gelijk geslacht (zie ook art. 2 IVRK);⁸
- het rekening houden met de eenheid van het gezin, voor zover deze tot uitdrukking komt in de naam;
- het belang van het maatschappelijk verkeer en een goed functionerende overheidsadministratie moeten in het naamrecht worden gewaarborgd;
- meer keuzevrijheid in het naamrecht, waarbij duidelijkheid en eenvoud vooropstaan;
- beperking van de lasten voor zowel overheid als burgers.

3. Te wijzigen bepalingen in Boek 1 BW (art. 1:5, 253t en 282 BW)

In art. 1:5 BW worden de leden 2, 3, 4, 6 en 7 gewijzigd en wordt een nieuw lid 14 toegevoegd. De keuze voor een dubbele geslachtsnaam (achternaam) wordt toegevoegd aan de huidige mogelijkheden om naamskeuze te doen. De begrippen ‘geslachtsnaam’ en ‘achternaam’ zijn synoniem. Terecht stelt de minister dat ‘geslachtsnaam’ de wettelijke term is en dat in het spraakgebruik het begrip ‘achternaam’ gangbaar is. Met ‘dubbele achternaam’ of ‘dubbele geslachtsnaam’ wordt dan bedoeld een achternaam of een geslachtsnaam die uit twee namen bestaat. De minister legt het nieuwe systeem als volgt uit en geeft hierbij ook aan hoe het in de praktijk werkt. De keuze voor de volgorde van de namen is aan de ouders. De namen worden achter elkaar vermeld zonder koppelteken. Als ouders zelf al een dubbele geslachtsnaam hebben op grond van de voorgestelde regeling en zij hun kind een geslachtsnaam die is samengesteld uit hun beider geslachtsnamen, willen geven, mogen zij zelf kiezen welke naam zij willen doorgeven. Ook dan geldt dat de dubbele geslachtsnaam uit niet meer dan twee namen mag bestaan. Dit blijkt uit art. 1:5 lid 14 eerste volzin BW (nieuw): wordt voor het kind gekozen voor een combinatie van geslachtsnamen van de ouders en heeft een van hen of hebben beide ouders een geslachtsnaam bestaande uit twee namen, dan kan maximaal één naam van elk van hen worden doorgegeven.

Voorbeeld. Ouder De Vries en ouder Willems krijgen een kind. De ouders kunnen dan kiezen om hun kind de naam (1) De Vries, (2) Willems, (3) De Vries Willems of (4) Willems de Vries te geven. Als dit kind de geslachtsnaam De Vries Willems heeft gekregen en zelf een kind krijgt met een ander die eveneens een dubbele geslachtsnaam heeft, bijvoorbeeld Groen

⁷ Conceptmemorie van toelichting, p. 3. In het hierna volgende stel ik verschillende passages uit de conceptmemorie van toelichting aan de orde, die ik vervolgens van commentaar voorzie. Ook de hierna te bespreken voorbeelden zijn ontleend aan de conceptmemorie van toelichting, in het bijzonder p. 3-8.

⁸ Zie de brief van de Minister van Justitie van 27 juli 2010, *Kamerstukken II* 2009/10, 32123 VI, nr. 121.

van der Laan, kan het (samen met de andere ouder) kiezen voor een van de volgende (tien!) geslachtsnamen: (1) De Vries Willems, (2) Groen van der Laan, (3) De Vries Groen, (4) De Vries van der Laan, (5) Willems Groen, (6) Willems van der Laan, (7) Groen de Vries, (8) Groen Willems, (9) Van der Laan de Vries of (10) Van der Laan Willems. Ik leid uit deze opsomming af dat het *niet* mogelijk is om te kiezen voor (1) De Vries, (2) Willems, (3) Groen of (4) Van der Laan. Waarom eigenlijk niet? Omdat het dan niet gaat om een naam in zijn geheel, maar om een gedeelte van een naam (naamsdeel)? Dit wordt uit de toelichting niet duidelijk. Misschien kan de minister hierover uitsluitel geven ter gelegenheid van de indiening van het definitieve wetsvoorstel.

Wat te doen met personen die nu al een dubbele of meervoudige achternaam hebben? Men denke aan Van Bergen Henegouwen, Korthals Altes, Jessurun d'Oliveira of Cohen Rodrigues. Dit zijn voorbeelden die de minister geeft, waarbij hij nog verwijst naar een interessante website (<https://www.cbgefamilienamen.nl>). Hieraan voeg ik zelf nog toe: De Witt Wijnen, De Liagre Böhl, Moorman van Kappen, Fentener van Vlissingen, Naters van der Goes enzovoorts. Het uitgangspunt is, aldus de minister, dat deze namen op dezelfde wijze worden behandeld als enkelvoudige geslachtsnamen. Deze namen zijn in de loop van de geschiedenis een eenheid geworden. Een reeds bestaande dubbele of meervoudige achternaam is dus één naam en kan in zijn geheel worden doorgegeven, al dan niet in combinatie met een naam van de andere ouder.

Voorbeeld. Ouder Cohen Rodrigues en ouder Peters krijgen een kind. De ouders kunnen dan kiezen om hun kind de naam (1) Cohen Rodrigues, (2) Peters, (3) Cohen Rodrigues Peters of (4) Peters Cohen Rodrigues te geven.

Bij adoptie voorziet het conceptwetsvoorstel in een aanvullende keuzemogelijkheid; zie art. 1:5 lid 3 BW (nieuw). Naast de naamskeuzemogelijkheid die hierboven is uiteengezet, kan bij adoptie ook worden gekozen voor (een deel van) de oorspronkelijke naam van het kind. Ook hierbij is de naamskeuze beperkt tot een geslachtsnaam die uit niet meer dan twee namen bestaat. Bij adoptie komen daarbij dan nog de volgende opties:

- een kind houdt de oorspronkelijke naam;
- een kind krijgt een naam van een ouder, gevolgd door een naam van de oorspronkelijke naam;
- een kind krijgt een naam van de oorspronkelijke naam, gevolgd door de naam van een ouder.

Voorbeeld. Het kind Sanchez wordt geadopteerd door de ouders De Vries en Mulder. Het kan aldus een van de volgende (negen!) namen krijgen: (1) Sanchez, (2) De Vries, (3) Mulder, (4) De Vries Mulder, (5) Mulder de Vries, (6) De Vries Sanchez, (7) Mulder Sanchez, (8) Sanchez de Vries of (9) Sanchez Mulder. De minister schrijft in de combinaties (5) en (8) het woord 'de' met een kleine letter, dus niet met een hoofdletter (hetzelfde geldt overigens in het eerste voorbeeld hierboven voor zowel 'de' als 'van'). Aan de ene kant kan men zich afvragen of een hoofdletter niet beter is, omdat in dat geval duidelijk wordt dat het gaat om een naam die is samengesteld uit twee namen, en niet om één naam. Aan de andere kant is het gebruik van een kleine letter goed verdedigbaar, zeker als men de voornaam, bijvoorbeeld Marco, laat voorafgaan aan de achternamen (2), (4), (5), (6) en (8). Dan wordt het namelijk (2) Marco de Vries, (4) Marco de Vries Mulder, (5) Marco Mulder de Vries, (6) Marco de Vries Sanchez en (8) Marco Sanchez de Vries. Dit ziet er toch Nederlandse uit dan (2) Marco De Vries, (4)

Marco De Vries Mulder, (5) Marco Mulder De Vries, (6) Marco De Vries Sanchez en (8) Marco Sanchez De Vries. Ongetwijfeld kiest men in België (Vlaanderen) consequent voor de spelling met een hoofdletter, niet alleen als uitsluitend de achternaam wordt gebruikt, maar ook als de voornaam voorafgaat aan de achternaam (waarschijnlijk omdat de voorvoegsels ‘de’ en ‘van’ wel degelijk deel uitmaken van de achternaam). Het zou goed zijn als de minister nog iets opmerkt over het gebruik van de hoofdletter dan wel van de kleine letter bij ‘de’ en ‘van’ ter gelegenheid van de indiening van het definitieve wetsvoorstel. Dan kan hij meteen de vraag beantwoorden of de dubbele achternaam is samengesteld uit twee namen, dan wel bij de dubbele achternaam uiteindelijk sprake is van één nieuwe achternaam die uit twee naamsodelen bestaat. Beide, zou mijn eigen antwoord op deze vraag zijn.

De minister merkt nog op dat de nieuwe keuzemogelijkheid voor de dubbele achternaam een aanvulling op de reeds bestaande keuzemogelijkheden is. Het maken van een keuze is niet verplicht; in gevallen waarin de ouders geen keuze maken, is de bestaande ‘vangnetnorm’ van toepassing (art. 1:5 lid 2, 5 en 13 BW). De vangnetnorm houdt in dat het kind van de met elkaar gehuwde of geregistreerde ouders de naam van de vader of die van de duomoeder krijgt. Het kind van niet met elkaar gehuwde of geregistreerde ouders krijgt de naam van de geboortemoeder, dus die van de vrouw uit wie het kind is geboren (art. 1:198 lid 1 aanhef en onder a BW). Ongeveer de helft van de eerste kinderen wordt buiten huwelijk of geregistreerd partnerschap geboren. De minister spreekt hier over ‘eerste’, omdat de verklaring van naamskeuze van de ouders als bedoeld in art. 1:5 lid 2, 3, 4 of 6 BW slechts ten aanzien van de geslachtsnaam van hun eerste kind kan worden afgelegd, zodat sprake is van eenheid van naam binnen het gezin (art. 1:5 lid 8 eerste volzin BW, welke bepaling in het conceptwetsvoorstel niet wordt gewijzigd). Dit betekent dat, als met elkaar gehuwde of geregistreerde ouders geen keuze maken, hun eerste kind de naam van de vader of die van de duomoeder krijgt en dat, als ongehuwde of ongeregistreerde ouders geen keuze maken, het kind de naam van de geboortemoeder krijgt. Daarmee pakt de vangnetnorm in termen van gelijkwaardigheid van ouders in grote lijnen evenredig uit, aldus de minister.

In geval van gezamenlijk gezag van een ouder tezamen met een ander dan een ouder krachtens rechterlijke beslissing kan op grond van art. 1:253t lid 5 eerste volzin BW (nieuw) worden verzocht de geslachtsnaam van het kind te wijzigen in de geslachtsnaam van de met het gezag belaste ouder of de ander, of van een ouder en de ander in een vrij te bepalen volgorde, waarbij art. 1:5 lid 14 BW (nieuw) van overeenkomstige toepassing is (om de achternaam duidelijk en niet te lang te maken).

In geval van gezamenlijke voogdij kan op grond van art. 1:282 lid 7 eerste volzin BW (nieuw) worden verzocht de geslachtsnaam van het kind te wijzigen in de geslachtsnaam van een van de voogden, van beide voogden of van een voogd en de oorspronkelijke geslachtsnaam van het kind, in een vrij te bepalen volgorde, waarbij art. 1:5 lid 14 BW (nieuw) van overeenkomstige toepassing is (om de achternaam duidelijk en niet te lang te maken).

4. Ongewijzigd art. 1:9 BW

Zoals bekend, mogen (gewezen) echtgenoten en (gewezen) geregistreerde partners op grond van art. 1:9 BW in het maatschappelijk verkeer de (dubbele) geslachtsnaam van elkaar voeren. Overigens mogen ongehuwde en ongeregistreerde partners dit ook doen, omdat

laatstgenoemd artikel niet a contrario mag worden uitgelegd. Deze in het maatschappelijk verkeer gebruikte naam (die – voor alle duidelijkheid – niet mag worden verward met de officiële geslachtsnaam zoals die in de geboorteakte is opgenomen, dus in de registers van de burgerlijke stand) kan aldus uit maximaal vier namen bestaan.

Voorbeeld. De geregistreerde partners Van Veen Jorissen en Gort de Boer kunnen aldus een van de volgende vier namen voeren: (1) Van Veen Jorissen, (2) Gort de Boer, (3) Van Veen Jorissen Gort de Boer of (4) Gort de Boer van Veen Jorissen. Waar is het koppelteken in (3) en (4) gebleven? Dat vroeg ik mij af toen ik kennisnam van dit voorbeeld van de minister. Weliswaar heeft het koppelteken geen wettelijke status in het naamrecht, maar het is in het maatschappelijk verkeer wél gebruikelijk om tussen de beide geslachtsnamen een koppelteken (-) te plaatsen, dus in het gegeven voorbeeld: (3) Van Veen Jorissen-Gort de Boer of (4) Gort de Boer-van Veen Jorissen. Wellicht kan de minister ook hierover zijn licht laten schijnen ter gelegenheid van de indiening van het definitieve wetsvoorstel.

5. Overgangsrecht

Het conceptwetsvoorstel voorziet niet in een overgangsbepaling. Dit betekent dat de nieuwe wet te zijner tijd zal gelden voor kinderen die op of na de datum van haar inwerkingtreding worden geboren. Gelet op het hierboven genoemde uitgangspunt van eenheid van naam binnen het gezin, geldt dat de nieuwe naamskeuze alleen mogelijk is bij het eerste kind in een gezin.

Het kabinet heeft nog onderzocht of een overgangsbepaling wenselijk en haalbaar is. Het is van mening dat dit niet het geval is. Aan een overgangsregeling zijn aanzienlijke kosten verbonden. Het kabinet is zich ervan bewust dat er ouders en kinderen zijn die uitkijken naar de voorgestelde wijziging en dat zij teleurgesteld zullen zijn als zij daarvan geen gebruik kunnen maken, maar voor genoemde kosten is op dit moment geen dekking. De minister noemt – wat de geschatte kosten betreft – een minimumschatting van €6.100.000,- en een maximumschatting van €40.900.000,-. Ik ben benieuwd hoe de Tweede Kamer straks denkt over het ontbreken van een overgangsbepaling.

6. Ten slotte

Het naamrecht wordt er bepaald niet eenvoudiger op met dit conceptwetsvoorstel. Dat is de prijs die wij met z'n allen moeten betalen voor de blijkbaar in de maatschappij gewenste ruimere keuzemogelijkheden. Als ik terugkijk naar het hierboven onder punt 2 genoemde voorlaatste uitgangspunt bij de vernieuwing van het naamrecht (meer keuzevrijheid in het naamrecht, waarbij duidelijkheid en eenvoud vooropstaan), moet de conclusie luiden dat er inderdaad meer keuzevrijheid in het naamrecht komt, maar dat bij duidelijkheid en eenvoud de nodige vraagtekens kunnen worden gezet. Ik denk dat met name genealogen – ondanks de moderne digitale hulpmiddelen bij het verrichten van stamboomonderzoek – niet blij zullen zijn met de komende wetswijziging. Is een erfgenamenonderzoek voor het notariaat in de toekomst nog praktisch uit te voeren? Ook veel ambtenaren van de burgerlijke stand zullen zich afvragen of een goed functionerende overheidsadministratie – toch ook een belangrijk uitgangspunt bij de vernieuwing van het naamrecht – is gewaarborgd met deze wetswijziging.